

JOKAINEN ON TÄRKEÄ

Kansallisen lapsistrategian toimeenpano Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa

Johdanto

Kansallinen lapsistrategia julkaistiin keväällä 2021, ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8). Lisäksi strategiassa ja sen toimeenpanossa huomioidaan laajasti perheet, joissa lapset elävät, sekä lapsuuden ja aikuisuuden nivelvaiheessa olevat nuoret aikuiset. Strategia nojautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen sekä muihin Suomea koskeviin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Lapsistrategialla (www.lapsistrategia.fi) luodaan lapsen oikeuksia kunnioittava, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi. Strategian tavoitteena on muodostaa pohja kestäväälle, johdonmukaiselle ja pitkäjänteiselle lapsi- ja perhepolitiikalle.

Kirkkona liitymme samoihin tavoitteisiin yhteiskunnan kanssa. Siksi kirkkomme on ollut mukana lapsistrategian valmistelussa ja halunnut vaikuttaa yhteiskunnan yhteisen strategian sisällä ja osana sitä. Tärkeäksi on nähty myös se, että kirkko kehittää myös omaa toimintaansa lapsilähtöiseksi ja perheitä huomioivaksi. Millaisia tekoja kirkkomme tarvitsee, jotta lapsi ja nuori voisi olla toimintamme keskiössä?

Asiasta keskusteltiin kirkolliskokouksessa elokuussa 2021 ja valmistelu on tapahtunut kirkkohallituksen koordinoimana. Toimeenpanosuunnitelma on laadittu yhteistyössä kirkollisten toimijoiden sekä seurakuntien työntekijöiden kanssa. Suunnitelma on voimassa kirkon strategian ajan eli v. 2026 asti.

Lapsistrategiaan liittyvät kirkon toimenpiteet täydentävät ja tukevat sitä laajaa työtä, jota lapsen oikeuksien edistämiseksi kirkossa jo tehdään. Jeesus asetti lapsen konkreettisesti keskiöön ja aikuisille esikuvaksi. Ottamalla lapsia syliin hän osoitti, kuinka lapsen osallisuus huolenpitoon ja rakkauteen on keskeisintä lapsen ja aikuisen suhteessa. Kirkko ja yhteiskunta, jonka keskiössä on lapsi, huomioi lapsen edun ensisijaisuuden ja toimii turvallisen ja tasapainoisen kasvun mahdollistamiseksi.

Jeesus asetti lapsen heidän keskelleen ja otti hänet syliinsä.
(Markuksen evankeliumi, 9:36)

Kansallisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti osa esitetyistä toimenpiteistä on suunnattu rakenteiden kehittämiseen ja hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseen, osa taas uusien mahdollisuuksien kartoittamiseen ja mallintamiseen kirkossa.

Yleiset periaatteet

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanolla kirkossa rakennetaan lapsi- ja perhemyönteistä kirkkoa, jossa jokainen voi turvallisesti pohtia uskoon ja elämään liittyviä kysymyksiä ja saada tukea ihmisenä kasvamiseen. Lapsia, nuoria ja perheitä rohkaistaan elämään uskoaan todeksi arjessa. Näin toteutetaan positiivisen uskonnonvapauden henkeä ja tarkoitusta. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa pidämme kirkossa erityistä huolta siitä, että lapsen ja nuoren oikeus turvalliseen uskoon ja hengellisyyteen toteutuu erilaissa toimintaympäristöissä.

Taustalla ovat strategian perustana olevat perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet sekä kirkon omat strategiat ja keskeiset asiakirjat.

Laatikkoon:

- Perhelähtöisen srk:n suuntaviivat
- Turvallinen seurakunta -asiakirja
- Perheneuvonnan ovet auki - Kirkon perheneuvonnan suunta 2026
- Että kukaan ei jää yksin. Ulkopuolisuuden ehkäisyyn suuntaviivat
- Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma
- Rippikoulusuunnitelma 2017
- Ovet auki -strategia
- Vasu kirkossa – kirkon varhaiskasvatuksen materiaali
- Aamu- ja iltapäivätoiminnan esite

Kirkossa jo vuodesta 2015 käytössä ollut lapsivaikutusten arviointi on osa lapsistrategian toteutumista (Kirkkojärjestys 23 luku 3§, www.evl.fi/lava). Erityisesti nuorten osallisuutta tukee seurakuntien nuorten vaikuttajaryhmien perustaminen ja niiden toimintaedellytysten varmistaminen. Vuonna 2023 vaikuttajaryhmät toimivat lakisääteisesti kaikissa 378 seurakunnassa.

Kirkon toimenpiteiden tarkastelussa on huomioitu erityisesti niitä meneillään olevia kehittämishankkeita ja prosesseja, joiden tähtäyspisteenä on ihmiskeskeisen ja seurakuntalaislähtöisen kirkon vahvistaminen sekä ennakoiva toiminnanmuutos.

Tällaisia prosesseja ovat ennen muuta:

- Millenniaalien kirkko -hanke (2021-2022)
- AuroraAI -yhteistyö valtiovarainministeriön kanssa (2020-2022).
- sähköisen perhekeskuksen kehittämishanke (omaperhe-palvelu)
- digitaalinen kehittäminen, kuten Palvelutietovarannon (PTV) käyttöönotto

Toimeenpanosuunnitelman kautta toteutetaan myös kirkon yhteistä strategiaa *Ovet auki – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*:

- Asetumme heikoimpien puolelle ja voimistamme niiden ääntä, joilla sitä yhteiskunnassa ei ole

- Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta, perheiden hyvinvointia ja ylisukupolvista vuorovaikutusta.
- Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.
- Seurakuntien elämä rakentuu entistä vahvemmin seurakuntalaisten aloitteellisuuden, osaamisen ja lahjojen varaan.
- Uudistamme johtamista. Lisäämme muutosjoustavuutta, läpinäkyvyyttä ja luottamuksen kulttuuria. Teemme työtä jäsenlähtöisesti.
- Asetamme määrällisiä, laadullisia ja vaikuttavuuteen liittyviä tavoitteita. Arvioimme kriittisesti työtämme.

Lapsistrategian kolme pääajatusta soveltuvat myös kirkon toimintaan:

1. Strategian avulla luodaan aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi
2. Lapsen oikeudet ja asema vakiinnutetaan niin, että lapset (alle 18v.) huomioidaan johdonmukaisesti kaikessa hallinnollisessa ja muussa toiminnassa muiden yhteiskunnan jäsenten rinnalla ja että lapset saavat tietoa heille kuuluvista oikeuksista.
3. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten asema turvataan ja heidän tarpeensa tunnistetaan paremmin

Kirkossa tämä tarkoittaa:

1. Lasten ja nuorten (alle 18 v.) osallisuutta ja syrjimättömyyttä seurakunnassa.
 - Lapsella ja nuorella on oikeus olla yhteisönsä täysivaltainen jäsen. Kohtaamme heidät arvostavasti ja tuemme heidän hengellistä kasvuaan.
 - Edistämme toiminnassamme lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta (esimerkiksi digitaalisessa ympäristössä)
 - Ehkäisemme ulkopuolisuutta ja eriarvoisuutta. Emme hyväksy minkäänlaista syrjimistä, kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa. Puutumme väärään käytökseen rohkeasti ja määrätietoisesti.
 - Arvostamme lasten ja nuorten moninaisuutta ja huomioimme erilaisia tarpeita. Jokainen on arvokas Jumalan luomana.
 - Tuemme lasten ja nuorten kasvua globaalisti ajatteleviksi ihmisiksi.
2. Lapsivaikutusten arviointia osana päätösten normaalia valmistelua.
 - Toteutamme lapsivaikutusten arviointia systemaattisesti kaikessa päätöksenteossa sekä toiminnan suunnittelussa.
 - Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta, oikeutta tulla kuulluksi ja saada tietoa.
 - Tuemme nuorten vaikuttajaryhmien toimintaa seurakunnissa
 - Otamme lapset ja nuoret mukaan toiminnan suunnitteluun ja pyydämme heiltä säännöllisesti palautetta
 - Kehitämme erilaisia tapoja kuunnella lasten ja nuorten mielipiteitä iän ja kehitystason mukaisesti.
3. Haavoittuvuuden huomioimista eri tilanteissa / toiminnassa.
 - Tunnistamme ja otamme huomioon eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevat lapset, nuoret ja perheet sekä heidän tarpeensa.

- Kehitämme saavutettavuutta ja monialaista yhteistyötä seurakunnan sisällä ja muiden toimijoiden kanssa.

Lapsi- ja perhemyönteinen kirkko

Lapsi- ja perhemyönteisessä kirkossa ja seurakunnassa lapset ja nuoret saavat sekä mahdollisuuden olla itse toimijoita että tarvitsemansa turvan ja tuen. Lapset, nuoret sekä perheet voivat pohtia uskoon liittyviä kysymyksiä ja heidän tapaansa ilmaista omaa uskoaan ja katsomustaan arvostetaan. Perheiden monimuotoisuutta kunnioitetaan ja seurakunnassa toimitaan perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivojen mukaisesti. Keskeistä on vuorovaikutus, kaikenikäisten seurakuntalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet.

Osallisuus tarkoittaa johonkin kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta. Siihen liittyy myös mahdollisuus vaikuttaa niihin asioihin, jotka ovat itselle tärkeitä.

Osallisuuden ottaminen todesta tarkoittaa sitä, että lapsi ja nuori ovat kirkossa ja seurakunnassa toimijoita, eivät toiminnan kohteita. Osallisuus seurakunnassa sisältää myös iän mukaista vastuuta oman, toisten ja koko yhteisön toiminnasta sekä tulevaisuudesta. Koko perhe tuntee olevansa tervetullut.

Työntekijöillä ja muilla aikuisilla tulee olla kykyä tehdä yhteistyötä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa arjessa.

Lapsi- ja perhemyönteisen seurakunnan tuntomerkkejä

Lapsi- ja perhemyönteisessä seurakunnassa

1. tunnemme lapsen oikeudet
2. arvostamme lapsia ja lapsuutta / nuoria ja nuoruutta.
3. lapsilla ja nuorilla on mahdollisuuksia pohtia uskon ja elämän kysymyksiä (esim. ympäristö, rauha, oikeudenmukaisuus ja muut globaalit kysymykset)
4. tuemme lasten ja nuorten hengellistä kasvua
5. huolehdimme siitä, että lapsilla ja nuorilla on riittävästi turvallisia aikuisia
6. huolehdimme lasten ja nuorten toiminnan turvallisuudesta, myös hengellisestä
7. otamme lapset ja nuoret mukaan heille suunnatun toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
8. otamme lapset ja nuoret mukaan tilojen suunnitteluun ja kehittämiseen
9. lapset ja nuoret ovat mukana päätöksenteossa ja toiminnassa
10. harkitsemme ensisijaisesti lapsen ja nuoren etua heitä koskevassa päätöksenteossa ja toiminnoissa.
11. hyödynnämme päätöksenteossa monipuolisesti lapsia ja nuoria koskevaa tietoa
12. toimimme perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivojen mukaisesti
13. kunnioitamme perheiden moninaisuutta
14. tuemme parisuhdetta ja vanhemmuutta

Lapsistrategia ja sen toimeenpano on yksi väline muutoksen tekemiseen.

Lapsistrategian ja sen myötä lapsi- ja perhemyönteisyyden toteutuminen edellyttää kirkossa sekä ajattelu- ja toimintatapojen että työn rakenteiden muutosta. Niitä tulee arvioida osallisuuden näkökulmasta ja muokata mahdollisuuksien mukaan. Lapsistrategia ja sen toimeenpano on yksi väline muutoksen tekemiseen.

Lapsistrategian toimeenpanosta on hyvä laatia paikallinen suunnitelma kirkon eri tasoilla. Näin voidaan parhaiten huomioida alueelliset ja muut erityispiirteet sekä lasten ja nuorten tarpeet.

Suunnitelman toteutumista ja lapsistrategian toimeenpanon etenemistä seurataan ja arvioidaan vuosittain esimerkiksi toimintakertomusten yhteydessä. Sitä päivitetään tarpeen mukaan ja aina, kun seurakunnan tai koko kirkon strategiaa uudistetaan.

Seuraavissa toimenpide-ehdotuksissa vastuutahoiksi merkityt toimijat ovat suunniteltuja ensisijaisia toimijoita ja yhteistyötahoja, eivät ainoita toimijoita. Toimeenpano on kaikkien kirkon yhteisöjen yhteinen tehtävä. Vastuutahojen avaamisella helpotetaan työnjakoa ja toiminnan arviointia.

Toimeenpano-ohjelma

1. Lapset, nuoret ja koronakriisi

Kansallinen lapsistrategia ja sen toimeenpanosuunnitelma julkaistiin kansainvälisen pandemian aikana. On selvää, että koronakriisi on vaikuttanut syvästi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin. Tämä näkyy myös kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa. Koronakriisin vaikutukset näkyvät monin tavoin myös kirkon toiminnassa. Haitalliset vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti heikommassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin.

On tärkeää, että lapsistrategian toimeenpanoa kirkossa edistetään yhteistyössä yhteiskunnan koronan jälkihoitoa ja jälleenrakennusta koskevan strategisen työn kanssa, erityisesti lasten ja perheiden asema huomioiden. Myös Ukrainan sodan vaikutukset huomioidaan toiminnassa.

Toimenpiteet kirkossa:

- + Otetaan koronakriisin vaikutukset lapsiin, nuoriin ja perheisiin esille kirkon työntekijöiden, osallisuustyöntekijöiden ja lapsiasiahenkilöiden tapaamisissa ja koulutuksissa ja kuullaan heidän kokemuksiaan. Huolehditaan, että myös lasten ja nuorten oma ääni kuuluu kaikilla hallinnon tasoilla.
- + Hyödynnetään koronakriisin vaikutuksesta tehtyjä selvityksiä ja otetaan yhteiskunnan puolella laadittavia aineistoja käyttöön seurakunnissa.
- + Kannustetaan seurakunnan työntekijöitä yhteistyöhön kuntatoimijoiden kanssa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Osallistutaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävän ja ylläpitävän perhekeskusverkoston toimintaan.
- + Jatketaan hyvien toimintamallien juurruttamista seurakuntiin (mm. Walk in -talk, Walk in -terapia, Pikkuhelsinki, Polku-toimintamalli)
- + Tuetaan vanhemmuutta ja perheiden läheissuhteita koronakriisin jälkeen. Pidetään esillä perheneuvonnan tarjoamaa tukea.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (Toiminnallinen osasto TO, Kirkon ruotsinkielisen työn keskus KCSA), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Kirkon perheneuvonta, hiippakunnat, seurakunnat

2. Syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta

Kansalliset strategiset linjaukset:

Edistetään suunnitelmallisin toimin lasten yhdenvertaisuutta. Kerätään ja hyödynnetään tietoa hyvinvointieroista ja niiden syistä, ja ryhdytään toimiin hyvinvointierojen kaventamiseksi mahdollisimman vaikuttavin ja lapsen oikeuksia kunnioittavin tavoin.

Varmistetaan, että erilaiset palvelut, tukimuodot ja osallisuuden kanavat ovat yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi saatavilla kaikille lapsille. Kehitetään saavutettavuutta ja erilaisia tietoyhteiskunnan toimintamuotoja lapsilähtöisesti ja lasten moninaisuus huomioiden.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Selvitetään mm. diakonian ja perhekeskusyhteistyön kautta saatua tietoa lasten ja perheiden hyvinvointieroihin liittyvistä seikoista.

+ Hyödynnetään kirkossa tehtyä saavutettavuustyötä ja huomioidaan se laajemmin koko kirkon toiminnassa (esim. osana neuvottelupäiviä ja koulutuksia). Panostetaan selkokielen käyttöön kirkon kasvatuksessa osana viestintää. Ideoidaan vaihtoehtoisia vuorovaikutuksen kanavia kirkon kasvatuksessa lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseksi.

+ Jatketaan aktiivisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden vähemmistöjen näkökulmaan liittyvän materiaalin (esim. Turvallinen seurakunta -asiakirja, Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa -julkaisu) ja koulutuksen toteuttamista.

+ Pidetään esillä kieli-, kulttuuri- ja katsomusryhmiin kuuluvien lasten oikeuksia.

+ Huolehditaan eri alueilla elävien lasten ja nuorten yhdenvertaisista mahdollisuuksista saada tukea ja ohjausta omalle kasvulleen.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, hiippakunnat, seurakunnat

3. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien turvaaminen

Strategiset linjaukset:

Otetaan haavoittuvuus kattavasti huomioon ennaltaehkäisevässä työssä, korjaavissa toimenpiteissä ja palveluissa sekä oikeusturvajärjestelmissä. Lisätään ennaltaehkäisevää työtä sekä varhaista tukea ja puuttumista.

Lisätään toimia erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteuttamiseksi. Vahvistetaan moniammatillisen työn tapoja ja yhteistyön rakenteita lasten ja perheiden yksilölliset tarpeet huomioiden. Huomioidaan perheiden tukemisessa nykyistä suunnitelmallisemmin niihin kuuluvien ja lähipiirissä olevien lasten asema ja oikeudet.

Kehitetään tapoja tunnistaa ja huomioida sekä rakenteellisen syrjinnän vaikutuksia että tilannekohtaista haavoittuvuutta lasten asemassa. Tunnistetaan lapsen olosuhteissa erilaiset haavoittuvuutta lisäävät seikat ja niiden kasautuminen.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Otetaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden näkökulma selkeämmin esille ja vahvistetaan varhaisen puuttumisen taitoja esim. koulutuksissa. Hyödynnetään

ulkopuolisuuden ehkäisemisen materiaalia ”Että kukaan ei jää yksin”. Nähdään ulkopuolisuuden ehkäisy osana kaikkien kirkon työntekijöiden, ja myös vapaaehtoisten tehtävää ja työnäkyä.

+ Vahvistetaan moniammatillista työtä kirkossa (diakonia, kasvatus, perhetyö ja perheneuvonta, kansainvälisyys- ja monikulttuurisuustyö). Huolehditaan resurssien säilyttämisestä kaikkein haavoittuvimpien kohderyhmien tukeen.

+ Kehitetään haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua seurakunnan toimintaan hyödyntämällä erityisnuorisotyön osaamista sekä konkreettisia malleja, kuten Upee-työkalu, Pikkuhelppi, Walk in -talk ja -Walk in -terapia.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA, Tutkimus ja koulutus), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, hiippakunnat, seurakunnat

4. Lasten suojelu väkivallalta

Strategiset linjaukset:

Jokaisella lapsella on ehdoton oikeus elämään ja suojeluun kaikilta väkivallan muodoilta.

Jatketaan lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä. Vahvistetaan vanhemmuustaitoja ja vanhemmuuden tukea niin, että lapsille haitallisille kasvatustavoille löydetään aitoja, lapsen oikeuksia ja lapsen erityisasemaa kunnioittavia vaihtoehtoja.

Vakiinnutetaan työtapoja väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi ja varhaiseksi puuttumiseksi. Kiinnitetään erityistä huomiota digitaalisessa ympäristössä tapahtuvaan väkivaltaan ja häirintään sekä digitaalisessa ympäristössä levitettävään väkivaltaiseen materiaaliin. Kehitetään turvataitoja ja digitaalisia taitoja vahvistavia kasvatustalleja ja opetusta.

Ryhdytään suunnitelmallisiin toimiin väkivaltaa tai häirintää kokeneiden lasten palvelujen vahvistamiseksi ja panostetaan lapsikaupan ja muun ihmiskaupan vastaiseen työhön laajasti eri hallinnonaloilla.

Kehitetään tapoja tunnistaa väkivaltaa ja kaltoinkohtelu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin, että lapsi pääsee häntä tukevien palvelujen piiriin heti niitä tarvitessaan. Torjutaan lapseen kohdistuvan väkivallan uhka ja kehitetään valmiuksia erilaisiin väkivalta- ja kaltoinkohtelutilanteisiin puuttumiseen.

Etsitään tehokkaita, moniammatillisia ja monialaisia menetelmiä lasten väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisemiseksi. Turvataan lastensuojelun mahdollisuudet vaativan sijaishuollon toteuttamiseen ja osallistetaan ja tuetaan perheitä työssä lasten auttamiseksi.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Jatketaan yhteistyötä STM:n Väkivallaton lapsuus -ohjelman (2020-2025) kanssa erityisesti väkivalta uskonyhteisöissä -osuuden osalta.

+ Korostetaan kaikessa toiminnassa kokonaisvaltaisen kasvurauhan sekä myös digitaalisen turvallisuuden merkitystä. Lapsia ja nuoria tulee suojella myös henkiseltä, katsomukselliselta ja ideologiselta väkivallalta yhteiskunnassa ja erilaisissa yhteisöissä. Tällaisen väkivallan torjuminen ei ole vain uskonnollisten tai aatteellisten yhteisöjen asia. Pidetään asiaa esillä eri katsomusten välisissä tilanteissa.

+ Vahvistetaan kokonaisvaltaisen kasvurauhan näkökulmaa mm. Polku-toimintamallin sisällä. Siihen kuuluva vanhemmuuden tuki sekä kirkon toimijoiden erilaiset vanhemmuuteen liittyvät hankkeet (mm. Perheystävä) ovat osa tämän strategiaosuuden toimeenpanoa. Parisuhteen ja vanhemmuuden tuki on tärkeä, jotta ylisukupolvinen väkivallan ketju voidaan katkaista.

+ Tuetaan seurakuntien työntekijöitä digitaalisen turvallisuuden kehittämisessä (mm. Turvallinen seurakunta -asiakirja, koulutukset, vertaistuki). Hyödynnetään laadittuja malleja ja materiaaleja (mm. Piki-hanke).

+ Vahvistetaan viestintää perheneuvonnan tarjoamista mahdollisuuksista ja hyödynnetään perheneuvonnan asiantuntemusta mahdollisuuksien mukaan myös kirkon henkilöstön koulutuksessa (esim. neuvottelupäivät, koulutukset). Tehdään yhteistyötä kansallisten toimijoiden kanssa, hyödynnetään toimeenpanosuunnitelmassa mainittuja vaativiin erotilanteisiin ja eron jälkeiseen välivaltaan liittyviä koulutuksia ja oppaita myös omassa toiminnassa.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, hiippakunnat, kansainvälisen työn asiantuntijat, perheneuvonta

5. Lasten ja perheiden sosiaali- ja terveystalvelut

Strategiset linjaukset:

Kehitetään palvelujen lapsi- ja perhelähtöisyyttä, saavutettavuutta sekä matalan kynnyksen toimintamuotoja esimerkiksi perhekeskusmallin avulla. Tunnistetaan mahdollisuuksia kehittää ennakoivia ja ehkäiseviä toimintamuotoja ja varhaista tukea sekä vahvistetaan palveluja tietoon, tarpeeseen ja yksilöllisiin palvelupolkuihin perustuvalla tavalla. Tuetaan henkilöstön osaamista, hyvinvointia ja pysyvyyttä.

Turvataan jokaiselle lapselle turvallinen kasvuympäristö ja muut hyvän mielenterveyden edellytykset. Kehitetään mielenterveyspalveluja ja hyvää mielenterveyttä edistäviä työmuotoja ja käytäntöjä laajemminkin.

Huomioidaan laaja-alaisesti sosiaali- ja terveystalvelujen nivoutuminen sivistystalveluihin, erilaisiin hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin, toimintoihin ja yhteisöihin. Kehitetään kolmannen sektorin edellytyksiä tukea lapsia ja perheitä palvelujärjestelmää täydentävällä tavalla.

Huomioidaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, kuten erityistä tukea tarvitsevien lasten, palvelutarpeet. Kehitetään lastensuojelun laatua ja toimijoiden valmiuksia toteuttaa lapsen oikeuksia täysimääräisesti. Tuetaan hyvien käytäntöjen kehittämistä lastensuojelun eri toimintaympäristöissä.

Huomioidaan aikuisten saamista palveluissa nykyistä suunnitelmallisemmin heidän lähipiirissään olevien lasten asema ja oikeudet. Tunnistetaan lasten erilaiset perhetilanteet ja huomioidaan nykyistä paremmin perheiden ja perhemuotojen moninaisuus.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Toimitaan aktiivisesti perhekeskusverkostossa sekä perhekeskusten kohtaamispaikoissa ja laajennetaan toimintaa uusiin seurakuntiin. Rohkaistaan seurakuntia perhekeskuksissa tehtävässä työssä.

+ Jatketaan ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivojen ”Että kukaan ei jää yksin” juurruttamista seurakuntiin ja pidetään aihetta esillä kaikissa kasvatuksen koulutuksissa. Ollaan mukana Saapas-toiminnassa sekä muissa ulkopuolisuuden ehkäisyn toiminnoissa yhdessä muiden kirkollisten toimijoiden kanssa.

+ Jatketaan nuorten Walk in – talkin sekä Walk in -terapian seuranta ja jatkoideointia. Tuetaan SekasinChat -palvelussa työskenteleviä kirkon työntekijöitä.

+ Osallistutaan palveluiden saavutettavuuteen liittyvään kehittämishankkeeseen ja kehitetään myös omaa toimintaa selvityksen pohjalta saavutettavammaksi (mm. Palvelutietovaranto PTV) Tehdään yhteistyötä SOTE- ja HYTE-alueilla sekä kunnissa.

+ Hyödynnetään kirkon työntekijöiden erityisosaamista (sairaalapapit, kehitysvammaistyön papit, vammaistyön diakonit, erityisnuorisotyöntekijät) ja pyydetään heitä mukaan esim. neuvottelupäiville ja koulutuksiin.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA), hiippakunnat, seurakunnat, Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, erityistyöalojen työntekijät

6. Varhaiskasvatus ja koulutus

Strategiset linjaukset:

Käännetään oppimistulokset nousuun ja vähennetään eriarvoisuutta suunnitelmallisilla ja tavoitteellisilla toimenpiteillä. Varmistetaan riittävät resurssit varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa. Taataan jokaiselle lapselle mahdollisuus yksilöllisiä tarpeita vastaavaan koulutukseen ja kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja osaamisen kehitykseen. Turvataan eri lapsiryhmien asema ja huomioidaan haavoittuvuus vahvistamalla yhteisöllistä ja osallistuvaa toimintakulttuuria sekä varmistamalla toimiva inkluusio ja yksilölliset oppimispolut.

Tunnistetaan varhaiskasvatuksen merkitys osana koulutusjärjestelmää. Nostetaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta tuomalla laajemmin esiin varhaiskasvatuksen yksilöllistä ja yhteiskunnallista merkitystä, pienentämällä suunnitelmallisesti asiakasmaksuja ja laajentamalla maksuttomuutta. Tavoitteena pidemmällä aikavälillä on maksuton varhaiskasvatus. Parannetaan varhaiskasvatuksen laatua muun muassa turvaamalla riittävä ja korkeasti koulutettu henkilöstö sekä arvioimalla ja kehittämällä toimintaa monipuolisesti. Parannetaan varhaista perustaitojen oppimista ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä kehittämällä esiopetusta ja perusopetuksen alkuvaihetta kokonaisuutena. Nivotaan aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta tiiviimmin osaksi koulupäivää ja panostetaan toiminnan laatuun.

Turvataan edellytykset lapsen oppimiselle, kehitykselle ja koulunkäynnin tuelle sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön työlle ja oppilas- ja opiskeluhuollon palveluille. On varmistettava monialaisen yhteistyön toteutuminen, jotta lapset ja perheet saavat riittävää kokonaisvaltaista tukea. Hyödynnetään olemassa olevia ja etsitään monialaisesti uusia keinoja koulunkäynnin keskeytymisen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Kiinnitetään huomiota erityisesti koulutuksen nivelvaiheisiin. Varmistetaan, että jokainen lapsi voi suorittaa perusopetuksen jälkeen vähintään toisen asteen tutkinnon.

Kehitetään osaamista ja lisätään resursseja lasten hyvinvoinnin tukemiseen varhaiskasvatuksessa, koulussa ja muissa arjen yhteisöissä. Kiusaamisen ehkäisemisen ja työrauhan edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa arjessa tapahtuvaa toimintaa. Vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Kiusaamiseen

puuttumiseksi ja väkivallan ehkäisemiseksi luotujen toimintamallien toimivuutta arvioidaan, hyväksi koettuja tapoja levitetään ja uusia luodaan havaittujen tarpeiden mukaan.

Toimenpiteet kirkossa:

- + Luodaan ja otetaan käyttöön verkkopohjainen ja pelillistetty lapsen oikeuksien itseopiskelumateriaali. Tarjotaan materiaalia myös esim. oppilaitostyöntekijöille sekä kirkon työhön kouluttaville oppilaitoksille.
- + Pidetään yllä ja kehitetään kirkon varhaiskasvatuksen toimintoja ja laatua sekä henkilöstön osaamista mm. täydennyskoulutuksen avulla. Vahvistetaan kiusaamisen ehkäisyn kulttuuria esimerkiksi Piki-toimintamallin avulla.
- + Hyödynnetään valtakunnallista lapsistrategiaan ja lapsen oikeuksiin liittyvää materiaalia (oppituntipaketti) omassa toiminnassa ja viestitään siitä kirkon kentällä sekä koulutuksissa.
- + Otetaan lapsistrategia ja lapsen oikeudet aktiivisesti osaksi omia koulutuksia ja neuvottelupäiviä.
- + Toteutetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta omassa toiminnassa (esim. rippikoulussa).
- + Pidetään esillä uskonnon ja katsomuksen merkitystä osana ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tehdään ja kehitetään laadukasta yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen kanssa. Kannustetaan seurakuntia alueellisten yhteistyösopimusten tekemiseen. Edistetään uskonnonvapauden toteutumista.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA, Tutkimus ja koulutus) Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, Suomen Lähetysseura, hiippakunnat, seurakunnat

7. Perheen riittävä toimeentulo sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Strategiset linjaukset:

Sitoudutaan vähentämään lapsiperheköyhyyttä määrätietoisin toimin läpi yhteiskunnan. Lapsiperheiden riittävän toimeentulon varmistaminen ja lapsiperheköyhyyden vähentäminen nostetaan painopisteiksi sosiaaliturvan kehittämisessä.

Kehitetään yhteistyössä työelämän perhemyönteisyyttä ja tunnistetaan erilaisia työn tekemisen tapoja. Työn, opintojen ja perheen yhteensovittamisessa huomioidaan nykyistä paremmin perheiden ja perhemuotojen moninaisuus sekä koko lapsuusaika. Lisätään joustavia mahdollisuuksia perheille jakaa hoivavastuuta vanhempien ja muiden läheisten kuten isovanhempien kesken. Turvataan perheiden valinnanvapaus järjestää etenkin pienten lasten hoito kotona.

Huomioidaan perheiden ja perhemuotojen moninaisuus erilaisissa suoraan tai välillisesti perheille suunnattavissa tukimuodoissa. Perheille suunnattavaa tukea kehitetään huomioimaan pikkulapsivaiheen tarpeiden lisäksi nykyistä paremmin myös muu lapsuusaika.

Toimenpiteet kirkossa:

- + Hyödynnetään seurakuntien diakonia- ja perhetyön kautta saatavaa tietoa perheiden tilanteista ja kohdennetaan palveluja tämän tiedon mukaan. Toimitaan perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivojen mukaisesti.

+ Kehitetään kirkkoa perhemyönteiseksi työpaikaksi ja laaditaan lapsi- ja perhemyönteisen seurakunnan kriteerit.

+ Kannustetaan ja rohkaistaan seurakuntia toiminnan maksuttomuuden säilyttämiseen.

+ Viestitään seurakunnan varhaiskasvatuksen ja kouluikäisten lasten toiminnasta yhtenä vaihtoehtona perheille osaksi heidän arkeaan ja helpottamaan työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Edistetään seurakunnan ja kunnan varhaiskasvatuksen sekä muiden perhetoimijoiden välistä paikallista yhteistyötä.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA), Lasten ja nuorten keskus, hiippakunnat, seurakunnat

8. Lasten läheis- ja vertaissuhteet

Strategiset linjaukset:

Turvataan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiin, sisaruksiin ja muihin lapselle läheisiin henkilöihin eri elämäntilanteissa. Huomioidaan lapsen edun mukaisesti lapselle läheisten ja hänestä arjessa huolta pitävien aikuisten, kuten äidin, isän ja isovanhempien, merkitys.

Kehitetään määrätietoisesti toimia lasten yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja vertaissuhteiden vahvistamiseksi. Tuetaan yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta lasten arjessa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa, vapaa-aikana ja harrastustoiminnassa.

Tunnistetaan digitaalisen ympäristön merkitys lasten läheis- ja vertaissuhteiden kannalta ja vahvistetaan media- ja vuorovaikutustaitoja myös sähköisessä viestinnässä.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Tuetaan perheiden läheis- ja vertaissuhteita perhetoiminnassa ja perhetyössä (esim. vanhemmuuden palikat). Mahdollistetaan lapsille ja nuorille vertaisryhmiä sekä kasvokkain että verkossa. Tuetaan perhekeskisyhteistyötä ja hyödynnetään perheneuvonnan asiantuntemusta perheen läheissuhteiden tukemisessa.

+ Tuodaan vihapuheen ja kaikenlaisen kiusaamisen vastaista työtä vahvasti esille seurakuntien digityössä lasten ja nuorten kanssa. Järjestetään digityöhön liittyviä koulutuksia ja huomioidaan siihen liittyvät erityiskysymykset. Pidetään esillä ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivoja kaikessa kasvatustoiminnassa.

+ Liitetään digitaalisuuteen liittyvät kysymykset seuraavaan kirkon nelivuotiskertomukseen.

Vastuutahot: Seurakunnat, hiippakunnat, Kirkkohallitus (TO, KCSA, Tutkimus ja koulutus), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Diak, Lastenkirkko.fi

9. Lasten vapaa-aika ja harrastukset

Strategiset linjaukset:

Kehitetään lasten vapaa-ajan ja harrastustoiminnan toimijoiden valmiuksia toteuttaa lapsen oikeuksia toiminnassaan ja tuetaan hyvien käytäntöjen kehittämistä. Lisätään harrastustoiminnan toimijoiden pedagogista osaamista ja tietämystä lasten kehityksestä ja ikävaiheista sekä murrosiän aiheuttamista muutoksista erityisesti fyysisen ja tunne-elämän kehityksen alueilla.

Otetaan vapaa-ajan toiminnassa ja harrastuksissa vahvemmin ja läpileikkaavasti huomioon lapsilähtöisyys. Huolehditaan, että harrastus ei ole vain suorituskeskeistä tai aseta lapselle liian suuria vaatimuksia, odotuksia tai paineita. Tunnistetaan taiteen perusopetuksen merkitys osana koulutusjärjestelmää ja vahvistetaan sitä siten, että se olisi yhä useammalle lapselle mahdollista eri puolilla maata. Turvataan lasten mahdollisuus pitkäaikaiseen harrastamiseen.

Lisätään lasten hyvinvointia varmistamalla, että jokaisella lapsella on mahdollisuus häntä kiinnostavaa harrastamiseen ja mielekkääseen ja monipuoliseen vapaa-ajan toimintaan. Lisätään yhdenvertaisuutta tukevia ja tasa-arvoisia sekä maksuttomia ja mieluisia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä. Tällä mahdollistetaan myös se, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus useampaan harrastukseen. Tunnistetaan liikunta- ja kulttuurikasvatuksen merkitys sekä vapaaehtoistyön ja seuratoiminnan rooli lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemisessa.

Kehitetään toimia, joilla turvataan lasten jaksaminen, riittävä lepo ja vapaa-aika.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Huolehditaan lasten ja nuorten toiminnassa mukana olevien työntekijöiden sekä erityisesti vapaaehtoisten pedagogisesta osaamisesta. Vahvistetaan heidän tietämystään lapsen oikeuksista sekä lapsen kehityksestä ja ikävaiheista.

+ Kehitetään seurakunnissa etsivää harrastustoimintaa etsivän nuorisotyön rinnalle, kuten Moottoripaja-toiminta.

+ Vahvistetaan Harrastamisen Suomen mallin hyödyntämistä seurakunnissa. Innostetaan uusia seurakuntia mukaan. Otetaan huomioon lasten ja nuorten näkemykset. Kiinnitetään erityisesti huomiota saavutettavuuteen sekä lasten ja nuorten yksilöllisiin tarpeisiin.

+ Etsitään aktiivisesti keinoja ja kannustetaan seurakuntia paikalliseen yhteistyöhön tarjoamalla omaa osaamista yhteiseen käyttöön. Pidetään yllä vapaamuotoista matalan kynnyksen harrastustoimintaa ja tarjotaan siihen mahdollisuuksia (mm. partio, kerhotoiminta). Jaetaan toimivia käytäntöjä ja luodaan uusia malleja lasten ja nuorten näkemysten huomioimiseen.

Vastuutahot: Seurakunnat, Lasten ja nuorten keskus, Kirkkohallitus (TO, KCSA), STEP-koulutus

10. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi

Strategiset linjaukset:

Lapsiin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi otetaan systemaattiseksi osaksi päätöksentekoa ja toimintaa hallinnon kaikilla tasoilla, ja niitä tuetaan lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotossa ja toteuttamisessa. Tämä on erityisen tärkeää kuntien osalta. Vaikutusarviointien sisältö ja merkitys yksilöidään päätösten perusteluissa. Vaikutusten arviointi ulotetaan myös talousarviopäätösten valmisteluun ja seurantaan.

Lapsivaikutusten arviointia ja lapsibudjetointia koskevia menettelyjä ja osaamista kehitetään yli hallituskausien laajasti.

Lapsia koskevaa tietoa kerätään johdonmukaisesti ja tiedonkeruussa olevat aukot tunnistetaan ja paikataan. Tiedon käyttöä ja analysointia kehitetään johdonmukaisesti. Tietoa hyödynnetään päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toimenpiteet kirkossa:

+ Vahvistetaan lapsivaikutusten arviointiin sekä lapsen oikeuksiin liittyvää koulutusta ja päivitetään kirkon nettisivuja tämän päivän tarpeita vastaavaksi. Järjestetään säännöllisesti lavan toteuttamiseen liittyviä webinaareja ja koulutusta.

+ Kootaan olemassa olevaa tutkimustietoa evl.fi-sivulle. Kartoitetaan uusia tutkimustarpeita ja toteutetaan siihen liittyvät tutkimushankkeet yhteistyössä Diakin ja Kirkkohallituksen Tutkimus ja koulutus -yksikön kanssa.

+ Tehdään kysely lapsiasiahenkilöille ja osallisuustyöntekijöille ja kysytään myös lasten ja nuorten omia näkemyksiä. Kuullaan nuorten mielipiteitä mm. Nuorten tulevaisuusseminaarin kautta.

+ Kehitetään lapsibudjetointia osana lapsivaikutusten arviointia kirkossa. Laaditaan työkaluja lapsibudjetoinnin toteuttamiseen ja lisätään siihen liittyvää viestintää ja koulutusta.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA, Tutkimus ja koulutus), Lasten ja nuorten osallisuus kirkossa -työryhmä (LANOK), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus

11. Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja saada tietoa

Strategiset linjaukset:

Lasten osallisuus, oikeus tulla kuulluksi ja tiedonsaanti huomioidaan systemaattisesti lapsia joko suoraan tai välillisesti koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lasten näkemysten sisältö ja merkitys yksilöidään päätösten perusteluissa.

Varmistetaan, että kaikilla lasten kanssa toimivilla aikuisilla on riittävä ymmärrys ja osaaminen lasten osallisuuden ja toimijuuden tukemisesta.

Lasten osallisuutta, oikeutta tulla kuulluksi ja tiedonsaantia parannetaan entisestään poikkihallinnollisella työskentelyllä ja vahvistamalla hyviä käytäntöjä osaksi rakenteita ja lasten arkea. Työskentelyssä huomioidaan erityisesti ne lapset, joiden näkemykset jäivät tällä hetkellä vähemmälle huomiolle

Toimenpiteet kirkossa:

+ Vahvistetaan lapsen oikeuksien näkökulmaa kirkon ammatteihin kouluttavissa oppilaitoksissa ja laaditaan materiaalia heidän työnsä tueksi. Hyödynnetään kansallisen toimeenpanon yhteydessä syntyvää koulutusmateriaalia kirkon toiminnassa sekä oppilaitoksissa.

+ Huomioidaan lasten ja nuoren näkemyksiä kirkon kasvatuksen neuvottelupäivien ja tapahtumien suunnittelussa ja pidetään teemaa esillä työntekijöiden kanssa. Arvostetaan lasten ja nuorten asiantuntemusta ja kerrotaan heille heitä koskevista asioista kirkossa.

+ Järjestetään vuosittain valtakunnallinen seminaari/webinaari, jossa pohditaan erityisesti lapsen oikeuksien näkymistä kirkon toiminnassa. Otetaan lapsiasiahenkilöt, osallisuustyöntekijät sekä lapset ja nuoret mukaan toiminnan kehittämiseen. Jaetaan toimivia osallisuutta edistäviä malleja.

+ Jatketaan nuorten vaikuttajaryhmien sekä lasten ja nuorten osallisuuden edistämistä valtakunnallisesti, paikallisseurakunnissa ja globaalisti. Kootaan toimivia malleja lasten ja nuorten äänen ja näkemyksen kuulemisesta. Tuetaan Nuori aikuinen vaikuttaa kirkossa (Navi-ryhmä) -työtä niin paikallisesti kuin valtakunnallisella tasolla.

+ Järjestetään vuosittain Nuorten tulevaisuusseminaari, jonka kautta nuoret pääsevät vaikuttamaan kirkon päätöksenteossa. Seminaari on osa ympärivuotista prosessia, jossa tuotetaan nuorten tulevaisuuskuvia kirkon päätöksenteon jatkuvaksi kehittämiseksi.

+ Vahvistetaan lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa heille tärkeissä globaaleissa kysymyksissä kuten ilmasto, rauha ja oikeudenmukaisuus.

Vastuutahot: Kirkkohallitus (TO, KCSA, Tutkimus ja koulutus), Lasten ja nuorten osallisuus kirkossa -työryhmä (LANOK), Lasten ja nuorten keskus, STEP-koulutus, Suomen Lähetysseura, Diak, hiippakunnat, seurakunnat